

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

Lika jämt

Inspirerande projekt inom kvinnors
organisering och jämställdhet

Ungdomsstyrelsen

är en myndighet som tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor.

Vi ger stöd till föreningsliv och kommuner samt till internationellt samarbete.

© Ungdomsstyrelsen 2010

projektledare Barbro Kristiansson och Moa Högberg • *text* Katarina Bjärvall • *språkgranskning* Linn Elgstrand
grafisk form Christián Serrano • *foto* Robert Blombäck • *tryck* EO Grafiska AB
distribution Ungdomsstyrelsen, Box 17801, 118 94 Stockholm • *tfn* 08-566 219 00, *fax* 08-566 219 98
e-post: info@ungdomsstyrelsen.se • *webbplats*: www.ungdomsstyrelsen.se

Förord

Under 2008 och 2009 har Ungdomsstyrelsen gett bidrag till över 160 projekt för stöd till kvinnors organisering och jämställdhet.

Många av de resultat och redovisningar av projekten som kommer till Ungdomsstyrelsen är intressanta att sprida till ideella organisationer och andra som har intresse av kvinnorätts- och jämställdhetsfrågor.

För att levandegöra några av dessa projekt har Ungdomsstyrelsen valt att med hjälp av journalisten Katarina Bjärvall och fotografen Robert Blombäck göra några reportage.

Förutom denna skrift finns fler reportage att ta del av på Ungdomsstyrelsens webbplats www.ungdomsstyrelsen.se

Per Nilsson
generaldirektör, Ungdomsstyrelsen

Serbernas riksförbund har en formel för ett lyckat projekt:
– Hitta ett tema, samla ihop ett antal personer som blir projektledare, utbilda dem och låt dem driva projektet vidare lokalt, säger Jeremija Isakovic (t h), här tillsammans med Mirjana Romëevic och Saša Miljkovic.

Projekt Kärlek

Pappa, kom och slappa – så heter ett projekt för att få pappor att ta större ansvar för sina barn. Är det ansvarsfullt att slappa?

– Många tar materiellt ansvar för barnen. Men att bara finnas till hands och ge kärlek är viktigare, säger projektledaren Mirjana Romëevic på Serbernas riksförbund.

– Jag älskar det här projektet, säger Saša Miljkovic.

När projektet *Pappa, kom och slappa* drog igång hade han två barn på tio och sju år. Nu har tre år gått och han har ytterligare ett, Stefan som är 15 månader, och känner starkare än någonsin att han vill sätta barnen främst.

– Jag är hemma med Stefan nu, för jag vet ju att om jag missar något så är det kört, det kommer inte tillbaka. Och jag vill att andra pappor ska känna likadant.

Vi träffas hos Serbernas riksförbund på Södermalm en solig fredagseftermiddag. Saša Miljkovics telefon ringer flera gånger – hans fru undrar om han inte kommer snart. Lille Stefan är förkyld och hemma med mamma, annars skulle han ha varit med pappa – som vanligt.

Projektet *Pappa, kom och slappa* började med att förbundet tog fram den enkla inspirationskriften *Pappaboken* på både svenska och serbiska. Några rader i skriften formulerar projektets syfte: "... att den ena föräldern slipper tröttna och den andra slipper sakna. Så att barnen blir nöjda."

Skriften delades ut på projektets kickoff, en heldagskonferens i Halmstad. Där varvades rollspel och lekar med föreläsningar på handfasta teman som förskola, regler för föräldradidighet och vård av sjukt barn och skillnaden mellan äktenskap och samboskap.

Lekarna var mest lyckade, tycker både Saša Miljkovic och Mirjana Romëevic. Pappor och barn mixades i lag som tävlade i till exempel legobygge och konsten att klä på en tvååring vinterkläder.

– Gamla pappor med vuxna barn lekte med två-treåringar och lyfte upp dem i famnen, säger Saša Miljkovic.

Mirjana Romëevic nickar:

– Vi ville få papporna att känna hur det är att umgås ordentligt med sina barn. Och mamorna som satt i juryn skrattade mycket.

Under det fortsatta projektet agerade deltagare från 22 av förbundets 44 lokalföreningar projektledare för lokala pappasatsningar. I vissa föreningar hölls seminarier, i andra hade man en lägre – eller i alla fall en annan – ambitionsnivå.

– Målgruppen var ingen medelklass som läser allt vad DN skriver om föräldraförsäkringen, det var serber från småstäder som inte vet vad DN är. Vi var förlåtande om de bara sågs på den lokala pizzerian eller gick ut och spelade fotboll, säger Jeremija Isakovic, sekreterare i förbundets ungdomssektion.

Många frågor har förbundets medlemmar gemensamt med andra svenskar, till exempel diskussionen kring hur föräldraförsäkringen gör det mer ekonomiskt gynnsamt att den

– Missar man något när barnen är små så är det kört – det skulle jag vilja att andra pappor kunde känna, säger trebarnspappan Saša Miljkovic.

– Det är ingen skam att umgås med sina barn och ge dem kärlek, säger Mirjana Romëvic från Serbernas riksförbund.

förälder som tjänar minst pengar är hemma mest med barnen.

Annat är speciellt för serber som grupp. Bland dem finns flyktingar som kom från kriget i det tidigare Jugoslavien på 90-talet och deras barn som i många fall börjar komma upp i tonåren, där finns också de äldre som kom hit som gästarbetare på 60-talet och deras nu vuxna barn.

Många av gästarbetarna lämnade sina barn i Jugoslavien när de åkte till Sverige och arbetade.

– Nu är de barnen kanske pappor själva. En del tänker att ”min pappa gjorde ju så och det var väl bra”. Vi fick dem att tänka att det kanske inte var så bra, säger Saša Miljkovic.

Jeremija Isakovic beskriver många av förbundets medlemmar som traditionella.

– Att säga att vi skulle kunna lösa ett konkret problem med ett projekt är naivt. Vad vi kan göra är att väcka frågan och så ett frö hos de här papporna.

Projektet lockade många fler deltagare än arrangörerna hade räknat med. Jeremija Isakovic

tror att det beror på att ämnet har hög prioritet i både serbisk och svensk kultur.

– Föräldraskap är ett ämne som engagerar många serber. De tycker att familjen är viktig, barn är viktiga, giftermål är viktigt. Samtidigt har Sverige drivit de här frågorna mycket långt.

Han syftar på både välfärdssystemet och synen på barnuppfostran.

– Svensk uppfostran är inte världens bästa men det finns bra grejer som man kan plocka ut, till exempel när det gäller jämställdhet. Och i Serbien finns inte de sociala funktionerna som finns här. Den som tjänar mest jobbar och den andra är hemma och lagar mat. Ingen gråter för det, de grillar på kvällarna och är glada.

– Men det gör att barnen är mest fästa vid mamman, lägger Saša Milkovic till.

Trots att han redan före projektet var en engagerad pappa tycker han att han utvecklades under satsningen.

– Dels fick jag som en stämpel på att jag gör rätt när jag väljer att vara mycket med mina barn. Och så lärde jag mig en del nytt. Jag hade några äldre barn i min grupp, det var en förberedelse för utmaningarna som jag möter nu när min dotter har blivit tonåring.

Och det fungerar, säger han.

– Jag och frugan har lärt barnen sedan dagis-åldern att ha en dialog med oss. Så nu får jag veta vem som har slagits i skolan eller tänt en cigarett. Jag backar inte undan för att min dotter är i puberteten. Sen är det klart att vissa tjejgrejer säger hon till sin mamma och inte till mig.

Saša Milkovic känner att andra pappor inspireras av honom. I lokalföreningen har han sett dem snekla när hans tioårige son springer fram och kramar honom och under resor till Serbien märker han att omgivningen tänker till.

– Ungdomarna deltog i projektet som blivande föräldrar, säger Jeremija I sakovic, sekreterare i Serbernas riksförbunds ungdomssektion.

– När jag kramas och leker, eller pyser iväg och byter blöja, då tror jag att de tänker ”vad gör han, skulle jag kanske kunna ...?”

Men ibland har han känt sig ifrågasatt.

– Vissa säger ”hur klarar du av att vara hemma?” eller ”hans mamma kan väl ta hand om honom” eller ”kom igen, vi går ut och tar en öl istället”.

Projektet har varit lättsamt. Allvarligare ämnen, som till exempel våld inom familjen, platsade inte eftersom barnen hela tiden var med. Fokus var lek.

Saša Miljkovic engagemang i barnen är delvis en investering för framtiden.

– Så som du har behandlat dem, så kommer de att behandla dig när de är vuxna och du är gammal. Om du – som min dotter säger – har "dissat" dem och låtit dem komma i 15:e hand, då kommer de att tänka sig för innan de tar hand om dig.

Det finns nog de som skulle säga att om det är något pappor kan så är det att slappa och leka – däremot skulle de behöva lära sig ta ansvar för familjens administration, från föräldramöten till städning.

– Jag städar. Stefan sitter på dammsugaren och vrider på reglagen medan jag kör runt den, säger Saša Miljkovic.

Det handlar om kärlek, säger Mirjana Romèevic.

– Många pappor tror att de tar ansvar när de jobbar för att barnen ska ha lyxig mat på bordet. Men att ta ansvar genom att leka och trösta är kanske viktigare.

Hon bläddrar i den serbiska versionen av Pappaboken och översätter ett ordspråk:

”Barn behöver bara kärlek, allt annat är föräldrarnas inbillning.”

Pappa Saša Miljkovic, här med sonen Stefan, 15 månader.

Fakta

Serbernas riksförbund

Serbernas Riksförbund (tidigare Jugoslaviska riksförbundet) är en riksorganisation för 44 lokalföreningar med sammanlagt 6 400 medlemmar. Föreningarna arbetar bland annat för att främja samarbete mellan medlemmarna och andra grupper och för att utveckla serbernas etniska identitet.

Pappa, kom och slappa

Projektet, som pågick 2006–2007, omfattade en enkel tipsskrift, Pappaboken, och en kickoff för 170 intresserade medlemmar, de flesta av dem yngre par med eller utan barn. Därpå följde en serie lokala projekt som på olika sätt – från föredrag till fotboll – tog upp pappanrollen.

Irene Opira och Matilda Dagba är båda aktiva i föreningen Create the Future som vill skapa en bättre framtid för ungdomar i Stockholms nordvästra förorter och motverka mediernas negativa rapportering från dessa områden.

När föräldrarna stänger dörren

Tonåren är de stängda dörrarnas tid. Man ber om kommunikation, vädjar om dialog – men pang så smäller dörren igen. Så känner många föräldrar. Och så känner faktiskt även många unga tjejer, visade projektet *Två värdegrunder och jämställdhet*.

Några stenkast från det glammiga Odenplan i Stockholm, där unga kvinnor flashar upp sina laptops intill espressokompositioner som kostar i klass med en kortare flygresa, huserar Riksförbundet internationella föreningar för invandrarkvinnor (Riffi) i ljusa lokaler som känns som de stått orörda i en generation. Den trasiga datorn har organisationen inte råd att laga, men på väggarna hänger färgstarka oljemålningar och i fönstren trängs ompysslade krukväxter.

Bakgrunden till projektet *Två värdegrunder och jämställdhet* är att Riffi i tidigare projekt hade missat de unga flickorna, berättar förbundets ordförande Meri Helena Forsberg.

– Vi ville att tjejernas identitet skulle bli mer... det finns ett väldigt bra finskt ord för detta... inte bekräftad men... tydliggjord!

Projektet inleddes med en två dagars utbildning riktad till projektledare som sedan startade nätverk i sina tio lokalföreningar. I nätverken ordnades aktiviteter i syfte att höja tjejernas självförtroende och utrusta dem med kunskap om vilka rättigheter de har. I många lokalföreningar bjöds både flickor och mammor in.

Mötena var ofta stormiga. Diskussionerna blev högljudda mellan flickor och mammor men också mammor emellan, berättar Ikhlas Rama-

dan, ordförande för Internationella arabiska kvinnoföreningen i Malmö.

– På samma möte fanns mammor som helt accepterade att deras döttrar hade pojkvänner och mammor som förbjöd pojkar till och med som kompisar.

Ikhlas Ramadan beskriver hur döttrar till invandrare från till exempel länder i Mellanöstern går en ständig balansgång mellan två normsystem. Schablonen att allt som har med pojkar att göra är förbjudet stämmer ibland. Men i många familjer, särskilt där föräldrarna är högutbildade, står slaget snarare om försörjning kontra personlig utveckling och ansvar för familjen kontra självförverkligande.

– I Sverige får ungdomar till exempel välja att studera det de är intresserade av – arbetsmarknaden kommer i andra hand. Men hos oss styrs även högutbildade föräldrar av en rädsla för arbetslöshet. De vill inte att deras barn väljer konstnärliga yrken utan yrken där de kan hitta en säker försörjning, säger Ikhlas Ramadan.

Hon beskriver hur flickorna känner sig tvingade att spela en roll när de är tillsammans med sin familj och en annan när de är med de kompisar som har svenskfödda föräldrar.

– Vi tog inte med papporna i projektet. Vi ville inte ta risken att de skulle hindra flickorna att delta, säger Meri Helena Forsberg, ordförande för Riksförbundet internationella föreningar för invandrarkvinnor.

– De känner sig aldrig sanna.

Ikhlas Ramadan är imponerad av hur flickorna tog ansvar för dialogen med mammorna.

– Vi såg tydligt att en del mammor inte accepterade tjejernas åsikter och tankar. För dem är ett nej ett nej. Tjejerna däremot kunde precisera för mammorna hur de lider av att inte få göra sådant som deras bröder får.

En flicka berättade till exempel på ett möte om hur rädda hennes föräldrar var när hon bad att få gå på disko. Till slut fick hon gå – men hon blev äcklad av vad hon såg där och ville inte gå på disko igen. Då var den konflikten löst.

– I Sverige måste man vara ensam och duktig. Man måste kunna tusen saker. Så är det inte där jag kommer ifrån, säger Matilda Dagba, 26 år och studerande med bakgrund i Togo.

– Tjejerna har förstått att de kan behålla det som är bra i deras ursprungskultur, till exempel värmen i relationer, och föra in det i den nya kulturen, säger Ikhlas Ramadan.

Meri Helena Forsberg hade hoppats på 80–90 deltagande tjejer – det blev dubbelt så många. Plus deras mammor, som man först inte hade räknat med. I nästa projekt planerar hon och Ikhlas Ramadan att även papporna ska ha en roll.

Matilda Dagba är 26 år och studerar internationella relationer med inriktning på försörjning och hälsa. Hon är även aktiv i en av de deltagande föreningarna, Create the Future med bas i Stockholmsförorterna Kista och Husby. I det

– Det finns ingen knapp som man kan använda för att stänga av det gamla och slå på det nya, säger Ikhlas Ramadan, ordförande för Internationella arabiska kvinnoföreningen i Malmö.

– Patriarkala strukturer styr fortfarande vardagen i Sverige, säger Irene Opira, socialantropolog och aktiv i föreningen Create the Future.

delprojektets seminarier och samtalskvällar deltog inga föräldrar. Matilda Dagba beklagar det, men bara delvis.

– Jag hade önskat att föräldrarna hade varit med, för vi har olika sätt att se på mycket. Men samtidigt skulle jag inte kunna prata öppet om de var i samma rum.

Till exempel, säger hon, skulle hon aldrig kunna tala med sina föräldrar om blekningsmedel för huden som många afrikaner använder.

– Det var mina föräldrar som lärde mig och min syster att använda det, jag vill inte kritisera dem, säger hon.

Hon känner av generationsklyftan.

– Vuxna har en idé om vad som skulle vara bra för oss, som att stärka vår självbild. Det blir mycket ”var stolt för att du är afrikan” – jag *är* stolt för att jag är afrikan! Jag vill prata om andra saker. Varför pluggar inte afrikanska tjejer? Hur får man ett bra jobb?

Eller, tillägger hon, just en sådan sak som blekningsmedel.

– Varför använder man det när man vet att det är fel? Det är en form av självhat. Inte som när ni solar och blir bruna, det gör ni ju för att det är fräscht. När afrikanska tjejer bleker sig har det att göra med något som ligger djupt i identiteten.

Matilda Dagba var 12 år när hon kom till Sverige från Togo.

Matilda Dagba tycker att projektet kunde ha tagit den typen av frågor på större allvar. Och projektledaren Irene Opira håller med. Hon menar att man borde prata mer om problem som är gemensamma för både Afrika och Europa.

– Vi borde prata mer om de patriarkala strukturerna som styr vardagen både där och här. Och om dessa skönhetsideal som sysselsätter så många ungdomar, säger hon.

Ämnena för Create the Futures seminarier och samtalskvällar kretsade kring identitet och integration – vilket kan kännas en aning förutsägbart. Det kan tyckas som om det borde vara färdigpratad. Men för flickor som varje dag upplever gnisslande krockar mellan det nya och det gamla hemlandet, mellan föräldrarnas ideal och samhällets normer, mellan en individualistisk

kultur och en kollektiv – för dessa flickor blir den typen av samtal aldrig färdiga.

Matilda Dagba kom till Sverige från Togo när hon var tolv år. Första gången hon mötte tjejer med bakgrund i andra delar av Afrika var när hon deltog i tävlingen Miss Africa Sweden, som också arrangerades av Create the Future. Det var en riktig kick.

– Det var första gången som jag var med i ett projekt tillsammans med tjejer som såg ut som jag. Och som hade samma sociala bakgrund – och på samma gång helt olika bakgrund, säger hon och ler brett.

Matilda Dagba, studerande och Miss Africa Sweden 2008, bär en afrikansk karta i en kedja runt halsen.

Fakta

Riksförbundet internationella föreningar för invandrarkvinnor (Riffi)

Riffi är en riksorganisation för 30 lokala internationella föreningar för invandrarkvinnor (Iffi). Förbundets mål är bland annat att trycka på för att förbättra invandrarkvinnors situation, öka gemenskapen mellan invandrade och svenskfödda kvinnor samt motverka främlingsfientlighet.

Två värdegrunder och jämställdhet

Många av medlemmarna i Riffis lokala föreningar kommer från patriarkalt styrda familjer. Projektet, som löpte under 2008, syftade till att förmedla en mer demokratisk människosyn till flickor i sådana miljöer. Inom ramen för projektet etablerades jämställdhetsnätverk inom tio lokala föreningar. Nätverken ordnade studiecirkel och seminarier för unga kvinnor och i flera fall även för deras mammor. Riffi hade förväntat sig 80–90 deltagare totalt, över 400 deltog.

Tanja Mitjæ blåser nytt liv i klimatrågan.

Kristen, feminist, miljövän – och materialist

Materialist javisst? Ja, i projektet *Moder jord* står materialism inte för ytlig konsumtion utan för vår relation till jordisk materia. Och om vårt beroende av allas vår moder – mater – jord.

Det är eftermiddag i en fräsch bostadsrättslokal i centrala Linköping. Huset är nyfunkis med stora fönster, gardinerna är stormönstrade från Svenskt Tenn eller imitationer av sådana, soffan är vit och fläckfri. Svensk medelklassmaterialism, kan man tänka.

Men vid bordet pågår ett samtal om materialism utifrån ett helt annat perspektiv.

– Kyrkan vill ju ta avstånd från allt det materiella. Sedan 1600-talet har människans och männens överhöghet över naturen och därmed över kvinnorna trummats in. Och kyrkan har spelat med, säger Birgitta Nyrinder, kassör och styrelseledamot i Kvinnor i Svenska kyrkan (Kvisk).

– Ja, patriarkatet har nedvärderat materien och även kvinnan. Det riktiga livet har varit det andliga. Men materien är moder till allt. Man måste kalla sig materialist, säger Kerstin Bergman, även hon ledamot i Kvisks styrelse.

De träffas för att diskutera en aktion till försvar för klimatet som de ska genomföra på Stora torget i Linköping tillsammans med aktivistgruppen Klimataktion.

– Klimatkrisen blir lätt så teknisk. Fastän vi har klimatångest allihop så glöms de känslomässiga aspekterna bort, säger Titti Knutsson från Klimataktion.

Men alltså inte här. Trots att tider och program ska spikas så blir samtalet snabbt existentiellt, precis som projektet *Moder jord*.

Ekofeminister finns, och ekoteologer, och kristna feminister – men Kvinnor i Svenska kyrkan saknade ett möte mellan ekologi, feminism och andlighet. Att skapa en arena för det mötet var en av utgångspunkterna för projektet.

– Det feministiska synsättet har länge saknats i samhället såväl som i kyrkan och inom vetenskapen inklusive ekologin, säger Birgitta Nyrinder.

I projektet har man arrangerat tre seminarier och gett ut boken *Moder Jord i klimakteriet* där tolv kvinnor – politiker, präster, författare och andra – skriver om klimatkrisen utifrån ett feministiskt och i de flesta fall andligt perspektiv.

Boken är ett ambitiöst försök att fördjupa klimatdebatten. Den holistiska synen, perspektivet att allt det jordiska lever i symbios, är tydlig i flera texter. Och den förankras i modern vetenskap, menar Kerstin Bergman.

– Det är ju så fint att vara andlig och betrakta materien som död. Men materien är levande. Även stenar är energi, det visar kvantfysiken, säger hon.

– I det patriarkala tänkandet ligger att det inte har så stor betydelse vad man gör med jorden, för man får ändå förlåtelse i himlen, säger Birgitta Nyrinder, kassör och styrelseledamot i Kvisk.

Birgitta Nyrinder fortsätter:

– Erkänner man evolutionen, och det gör man ju, då vet man att allt har sitt ursprung i ett urstoff, i materia.

– Ja, säger Kerstin Bergman, modern vetenskap talar för att det inte är någon skillnad mellan ande och materia och framför allt ingen värdering. Det är skönt att kunna grunda vår världsbild på vetenskap, att det är hjärnan som producerar föreställningen om Gud och att hjärnan består av materia. Jag blir snarare mer religiös av att tänka på hur fantastiskt det är.

Finns det ingen kyrkofader som har haft detta perspektiv, frågar sig Birgitta Nyrinder. Kerstin Bergman föreslår helgonet Franciskus som levde i början av 1200-talet men Birgitta

– Vi kan bara förundras inför det faktum att allt är materia. Och det är religion för mig, säger Kerstin Bergman, styrelseledamot i Kvisk.

Nyrinder vill ha någon modernare. Kerstin Bergman funderar och kommer fram till den katolske teologen och vetenskapsmannen Teilhard de Chardin som menade att anden föds ut materien. Han mötte hård kritik för denna ståndpunkt.

Skribenterna i *Moder Jord i klimakteriet* är ganska överens. Men en skiljelinje går mellan dem, till exempel politikern Birgitta Dahl, som menar att vi kan använda tillväxt för att rädda miljön, och bland andra Marie Milling, Lotta Hedström och Helle Klein som kritiserar tillväxtfixeringen.

Under hösten 2009 bildade boken underlag dels för en serie seminarier i sju svenska städer,

– Vi har inte haft något feministiskt perspektiv, konstaterar Titti Knutsson från Klimataktion under utbytet med Kvisk i Linköping.

– Vi måste göra det möjligt för människor att visa ödmjukhet, säger Tanja Mitjæ, ordförande i Linköpings avdelning av Kvisk .

dels för samtalsträffar i mindre skala på flera håll i landet. Tanken är att väcka en debatt som boken hittills inte har lyckats kicka igång. Vad tystnaden beror på kan man bara gissa. Fokuset på kvinnan som moder känns kontroversiellt i tider då queerfeminism närmast är mainstream och då moderskap ibland framställs som en fotboja.

– Man kan inte vara vän med alla, säger Birgitta Nyrinder. Vi vill återerövra begreppet moder och visa att det är mer än madonnan med barnet vid bröstet. Det är kompetens och kunskap och handlingskraft.

Varför är alla skribenter i boken kvinnor?

– Vi behöver ingen man som alibi. Vi kunde hitta kunniga kvinnor och det var nog. Men vi inviterar till kunniga samtal med män, säger Birgitta Nyrinder.

Titeln har varit omdiskuterad, metaforen klimakteriet kan signalera att klimatkrisen dels är helt naturligt, dels oåterkalleligt måste leda till ofruksamhet.

– Klimakterium betyder kris, påpekar Birgitta Nyrinder. Klimakteriet är visserligen naturligt men det är också en vändpunkt, en punkt där vi måste välja väg. Vi som har överlevt klimakteriet vet ju att det finns tid och kraft på andra sidan.

Att fika och rädda jorden – det är en kombination som fungerar hos Kvisk i Linköping.

– Samtidigt, säger Kerstin Bergman, är titeln en varningsklocka. Tänk om jorden blir ofruktbar och inte kan föda oss?

För att demonstrera just hur tiden rinner ut vill Kvisk och Klimataktion få till stånd en klockringning i domkyrkan i Linköping klockan fem i tolv dagen för det gemensamma torgmötet.

– Det blir som en väckning för dem som passerar på torget med sina H&M-kassar. Och kyrkklockorna har ju haft den rollen, att kalla på uppmärksamhet i kristider. Så det blir en stark signal, säger Titti Knutsson.

– Mycket stark, säger Kerstin Bergman, det kan bli svårt att få igenom.

Eva Hallberg, medlem i styrelsen för Kvisk i Linköping, vill även se ett annat symboliskt inslag på torgmötet. Hon lyfter en uppblåsbar jordglob som Kerstin Bergman haft med och säger:

– Så mycket av informationen som flödar över oss går bara hit, till huvudet, och inte hit, till hjärtat. Skulle man kunna tänka sig att publiken på torget får omfamna jorden?

Kvinnorna skickar jordgloben mellan sig.

– Vad ska vi säga, vårda din moder jord? föreslår Kerstin Bergman.

Tanja Mitiaë, ordförande i Kvisk i Linköping, justerar uppmaningen:

– Vårda *vår* moder jord.

Linköpings avdelning av Kvisk tränar inför ett torgmöte tillsammans med Klimataktion. Genom att låta deltagarna räcka jorden till varandra förmedlar man vikten av varsamhet.

Fakta

Kvinnor i Svenska Kyrkan (Kvisk)

Kvisk är Svenska kyrkans kvinnoorganisation med drygt 1 000 medlemmar. Föreningen säger sig vilja arbeta i kritisk solidaritet med kyrkans tradition utifrån insikten att människan ingår i en komplicerad livsväv i ömtålig balans med den övriga naturen. Man vill också stödja och inspirera kvinnor till insatser inom kyrkan och samhället.

Moder Jord i klimakteriet

Inom ramen för projektet har Kvisk tagit fram boken *Moder Jord i klimakteriet – om klimatkrisen, hot och hopp* som tryckts i 1 500 exemplar och spritts bland annat inom kyrkan. Man har också arrangerat två seminarier inom ramen för Svenska kyrkans internationella klimatkonferens Interfaith Climate Summit 2008 och en konferens, *Vattnets sakrament* 2009 i samma stad. Båda seminarier och konferensen var fullsatta.

Sofia Sjöbrink, 18 år,
handbollsspelare.

Jämställda – men lika eller olika?

Det blev ingen revolution i Eksjö bollklubb. Projektet *På lika villkor* visade att handbollsverksamheten redan var förhållandevis jämställd. Men vad innebär den jämställdheten? Ska tjejer och killar behandlas lika eller olika? Ska de göra lika många armhävningar?

När Smålands idrottsförbund drog igång sitt jämställdhetsprojekt *På lika villkor* valde man att inrikta sig på handbollen. Det är en idrott som lockar ungefär lika många tjejer som killar. Och sporten är hanterlig i storlek men ändå viktig på många orter.

Förbundet bestämde sig för att fokusera på den organisatoriska nivån: förbunds- och klubbstyrelser och i viss mån tränare och domare. De aktiva däremot stod inte i fokus.

En av nio föreningar som deltog i projektet var Eksjö bollklubb (EBK).

– Vi fick vår verksamhet genomlyst och det blev en verifiering på att vi tänker rätt, säger ordförande Peter Karlsson en eftermiddag bland vimplar och pokaler i klubblokalen i den lilla idylliska staden på småländska höglandet.

Eksjö bollklubb fick börja med en så kallad SWOT-analys för att identifiera sina styrkor, svagheter, hot och möjligheter utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Analysen visade till exempel att fördelningen av pengar och andra resurser motsvarande killars respektive tjejers andel av klubbens aktiva – tjejerna utgör 55 procent och får så stor del av kakan.

Klubben hade också en jämställdhetsplan och en förhållandevis stor andel kvinnliga tränare och ledare.

– Vi har som mål att alla lag, både killar och tjejer, ska ha tränare eller ledare av båda könen, säger Peter Karlsson.

Åtta av klubbens tolv lag är där idag; tre av dem är pojklag. Och ungefär så såg det ut redan före projektet.

Andra föreningar hade inte kommit lika långt. Ingen hade till exempel en jämställdhetsplan – men tack vare projektet har alla nu en. Smålands handbollsförbund – alltså distriktet – hade före projektet inte en enda kvinna bland sina 23 tränare och ledare i sina sex distriktslag. Nu, efteråt, har man sex – även om alla tränar flick- eller damlag.

Bakom siffrorna fanns andra strukturer som inte var lika lätta att mäta. Och där visade det sig att även inom EBK fanns sådant som skulle kunna bli bättre. Peter Karlsson nämner tränarnas sätt att kommunicera.

Det handlar inte om uppenbara övertramp som ”ni spelar som kärringar!” – sådant kan ha sagts någon gång men det är undantag. Istället handlar det bland annat om sättet att motivera de aktiva, menar Peter Karlsson.

– Om man som tränare säger ”gör 18 armhävningar” så köper killarna det mycket snabbare än tjejerna. Tjejerna undrar om de inte kan göra 14 eller 12 istället. Som tränare måste du ha en

– Innan projektet hade jag inte reflekterat över hur många bra grejer vi faktiskt gör, säger Peter Karlsson, ordförande i Eksjö bollklubb.

annan approach till tjejer, du måste lägga mer tid på att motivera dem. Projektet har fått mig att förstå det bättre än jag gjorde innan.

Smålands idrottsförbund arbetar vidare med jämställdhet efter projektet. Man har tack vare projektet fått en arbetsgrupp kallad *Jämställd idrott* som bland annat arrangerar kurser för föreningarna. Handbollsdistriktet driver projektet *Unga domare* som startades i anslutning till *På lika villkor* för att locka yngre domare, där är en stor andel tjejer. Och de flesta klubbar som var med i projektet har fortsatt med olika aktiviteter kring jämställdhet.

När medlemsförbundens styrelser åker på kurs försöker Anita Mårtensson, projektledare och utbildningskonsulent hos Smålands idrottsförbund, alltid att få med jämställdhetsfrågan i någon form. Men det är sällan rusning till den typen av utbildningar.

– Det här med jämställdhet är ju inget de hoppar högt för. Och som projektledare kan man bara tjata, inte göra, säger hon.

Är det låga intresset för jämställdhetskurser också förklaringen till den sneda könsfördelningen i många klubbar? Inte bara. Att handbollsintresset bland vuxna är ojämnt fördelat

– Måste det vara ett problem om det inte är lika många kvinnor som män i en styrelse? frågar sig Anita Mårtensson, projektledare hos Smålands idrottsförbund, här tillsammans med Peter Karlsson från Eksjö bollklubb.

spelar också in, många fler män än kvinnor har själva spelat när de var unga.

Vad mer? Peter Karlsson och Anita Mårtensson funderar. Ansvarsfördelning i hemmet och tradition spelar roll, menar de. Men de tycker också att kvinnor och män har olika sätt att se på uppdrag av denna typ.

– När man rekryterar kvinnor till styrelserna måste man vara väldigt tydlig med vad uppdraget innebär. Är man otydlig blir kvinnor lätt osäkra och tackar nej, säger Anita Mårtensson.

– Män kastar sig lättare in i helt okända sammanhang utan att fundera över om de har tid eller kompetens, säger Peter Karlsson.

Är procentsatserna egentligen viktiga? Är det självklart mer jämställt för att andelen kvinnor ökar?

– Nej, bara för att det är lika många kvinnor som män så behöver det inte vara jämställt, säger Anita Mårtensson.

– Det handlar om att få rätt person på rätt plats, säger Peter Karlsson.

Man kan också fråga sig: Måste ett projekt leda till stora och mätbara framsteg för att vara lyckat? Eller till och med: Måste det ens märkas? Kanske inte. I sporthallen intill klubblokalen träffar jag ingen aktiv som har märkt av projektet. Ändå är jämställdhet, och killars och tjejers

Alfons Sjöström, Sofia Sjöbrink och Daniel Ekholm tycker alla tre att tjejer och killar borde träna handboll tillsammans. De har mycket att lära av varandra, säger de.

roller inom handbollen, något som intresserar dem.

Linjer i fem olika färger vindlar sig över det gröna plastgolvet, minnet av matchsvett dröjer sig kvar i luften och killarna i 93–94-laget kan inte låta bli att studsa sina bollar fast tränarna försöker instruera dem.

Tränaren Niclas Isaksson skulle gärna ha en kvinnlig kollega.

– Det blir ett annat snack om det är en mamma eller kvinna med. Inte lika hetsigt på bänken, säger han.

Han har inte märkt något av projektet men han tycker att alla steg mot ökad jämställdhet är värda att ta.

– Kanske killar och tjejer kunde träna ihop? Det kunde ge tjejerna lite tuffare spel och vi kunde utnyttja hallen bättre.

Det har hänt. Sofia Sjöbrink är 18 år och aktiv spelare. Ikväll har hon kommit till hallen för att titta på herrarnas A-lagsmatch. För två år sedan tränade hennes lag tillsammans med ett pojklag som var ett år yngre. Och hon gillade det.

– Killarna är tuffare, de blir lättare förbannade. Vi tjejer kanske behöver lite av det. Och killarna

kan få ut något av tjejernas tänk, säger hon under en pratstund i kafeterian.

Hon tränade ihop med bland andra Daniel Ekholm, nu 16, som slår sig ned vid bordet blöt i håret.

– Man tror att det ska vara otufft att spela med tjejer men ibland är det till och med tuffare. Man är inte lika beredd på de smällar man får, säger han.

Ändå tycker han inte att killarna har något att lära av tjejernas mjukare spelstil.

– Nej, jag tycker handboll ska vara tufft.

Sofia och Daniel är överens om att klubbens verksamhet är i stort sett jämställd. Men Sofia kan se att det finns ett glapp just för det som Peter Karlsson talade om: sättet att kommunicera. Hon ger samma exempel som han gav, armhävningar, och vill inte få en skonsammare behandling än killarna.

– Då när vi tränade med killarna kunde tränaren säga till dem att göra 25 armhävningar och tjejerna att göra 15. Nu tänker jag att det där borde vi ha fixat. Det känns fel att de ställer lägre krav på oss.

Sofia Sjöbrink, 18 år och handbollsspelare i Eksjö bollklubb, har handboll som specialidrott även i skolan. – Där tränar vi med killarna och det är himla bra.

Fakta

Smålands idrottsförbund

Smålands Idrottsförbund är serviceorganisationen som ska utveckla och samordna idrotten i Småland. Totalt har man 400 000 medlemmar fördelade på 2 000 idrottsföreningar. Av de aktiva är 43 procent flickor eller kvinnor. Den största idrotten är fotboll, handboll kommer på plats sex. I Småland Blekinge handbollsförbund (Smålands handbolls-förbund fram till maj 2009) finns 3 550 aktiva varav 46 procent är flickor eller kvinnor.

På lika villkor

Smålands idrottsförbund drev under 2007 och 2008 jämställdhetsprojektet *På lika villkor*. Det riktade sig till Smålands handbolls-förbund och 9 av dess 29 handbolls-föreningar. Projektets mål var att höja kunskapen kring jämställdhet samt påverka attityder, arbetsformer och rekrytering i organisationen och i de medverkande föreningarna.

Ungdomsstyrelsens bidrag

Statsbidrag till kvinnors organisering

Bidragets syfte är att:

- Stödja kvinnors organisering i egna sammanslutningar.
- Främja kvinnors deltagande i den demokratiska processen och i samhällslivet.
- Stimulera möjligheterna för kvinnor att bevaka sina rättigheter och driva sina krav.

Statsbidrag till jämställdhetsprojekt

Bidragets syfte är att:

- Stödja jämställdhet mellan kvinnor och män.

Läs mer på:

www.ungdomsstyrelsen.se/bidrag

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

Magnus Ladulåsgatan 63A • Box 17801 • SE-118 94 Stockholm
tfn 08-566 219 00 • fax: 08-566 219 98
e-post: info@ungdomsstyrelsen.se • webbplats: www.ungdomsstyrelsen.se